

Remissyttrande från Sveriges Kvinnolobby över SOU 2017:101 *Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen*

Sammanfattning

Syftet med utredningen har varit att identifiera problem och föreslå åtgärder för att föräldraförsäkringen ska bidra till jämställdhet på arbetsmarknaden, ett jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn. Sveriges Kvinnolobby beklagar att utredningen, trots sitt tydliga uppdrag, inte föreslår en individualiserad föräldraförsäkring som skulle vara den enskilt mest effektiva åtgärden för att nå dessa syften.

En individualiserad föräldraförsäkring är avgörande för att bryta den ihållande ojämställdheten vad gäller omsorg om barn och obetalt hemarbete, men också på arbetsmarknaden. En sådan reform skulle leda till minskade skillnader mellan män och kvinnor vad gäller deltidsarbete, löner, karriärmöjligheter och – i slutändan – pensioner. Särskilt viktig skulle reformen vara för de grupper av kvinnor som står långt från, eller ännu inte hunnit etablera sig på, arbetsmarknaden.

Sveriges Kvinnolobby förordar en modell där vardera föräldern får 230 av totalt 460 ersättningsdagar, samt en skarp tidsbegränsning i uttagstiden så att huvuddelen av föräldrapenningdagarna, 380 av totalt 460 stycken, tas ut innan barnets tvåårsdag.

Vi anser att principen, så långt det är möjligt, bör vara att alla delar av föräldraförsäkringen och rätten till ledighet för vård av barn ska vara individualiserade. Detta skulle inte bara gynna jämställdheten och jämlikheten, utan också underlätta administrationen kring försäkringen. I enlighet med detta föreslår Sveriges Kvinnolobby bland annat att även den tillfälliga föräldrapenningen ska reserveras för vardera föräldern, och att föräldrar med gemensam vårdnad ska kunna reducera arbetstiden med 12,5 procent vardera istället för, som i dag, med 25 procent gemensamt.

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget att dagarna på lägstanivå ska tas bort och att ersättning istället lämnas på sjukpenning- eller grundnivå så att föräldraförsäkringens koppling till arbete och inkomst tydliggörs. Vi tillstyrker också förslaget om att avskaffa snabbhetspremien eftersom den leder till att kvinnor är frånvarande från arbetsmarknaden under långa sammanhängande perioder och tappar i löne- och karriärsutveckling.

Sveriges Kvinnolobby delar utredningens bedömning att rätten till graviditetspenning bör utvidgas så att nedsatt arbetsförmåga av fler skäl än enbart fysiskt ansträngande arbete täcks in, och vi tillstyrker också förslaget att graviditetspenning ska kunna utbetalas från den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födsel. Därutöver föreslår vi en generell utvidgning av graviditetspenningen så att den omfattar alla kvinnor en månad

innan beräknad förlossning. Mot slutet av graviditeten är det vanligt att kvinnor får sjukpenning eller föräldrapenning. En stor grupp kvinnor gör också egna anpassningar genom att ta ut semester, komplodigt, gå ner i arbetstid eller jobba hemifrån. Ersättningsystemen måste bättre anpassas efter kvinnors behov så att kvinnor inte behöver ta till olika privata nödlösningar när de är i behov av vila på grund av sin graviditet.

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget att ersättning i samband med barns födelse bör lämnas inom ramen för föräldrapenningen (istället för tillfällig föräldrapenning). Vi anser dock att dessa dagar inte ska räknas av den reserverade tiden. Att fler föräldrar tar gemensam ledighet tidigt i barnets liv lägger grunden för ett jämställt föräldraskap. Den som tidigt är delaktig och tar ansvar för omsorg om barnet kommer att vara det även senare. Därför föreslår vi att ytterligare 30 gemensamma dagar införs för vilka föräldrar kan ta ut föräldrapenning samtidigt när barnet är litet, vilket skulle innebära totalt 60 så kallade dubbeldagar. 30 av dessa dagar ska kunna tas under barnets första levnadsmånad och resterande 30 fram till barnets ettårsdag. Förutom att detta skapar förutsättningar för ett jämställt föräldraskap ger det också kvinnor möjlighet att återhämta sig fysiskt och psykiskt.

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget att högst 60 dagar per barn ska kunna överlåtas till en person som inte är barnets förälder. Detta kommer att underlätta för ensamstående föräldrar, vilka i övervägande majoritet är kvinnor. Sveriges Kvinnolobby tillstyrker också förslaget om att dagarna bör reserveras så att föräldrarna, i de fall det finns två vårdnadshavare, kan överlåta 30 dagar vardera samt att dagarna inte ska ingå i de reserverade dagar som finns i dagsläget. På detta sätt minskar risken att pappor överlåter sina dagar, och därmed sitt föräldraansvar, till andra kvinnor, exempelvis mormor, farmor, syster eller en ny partner.

Även om Sveriges Kvinnolobby förordar mer långtgående åtgärder, exempelvis vad gäller andelen reserverade dagar och flexibiliteten i försäkringen, anser vi att utredningens förslag är viktiga steg på vägen som skyndsamt bör implementeras. Vi vill också betona vikten av att all utvärdering och uppföljning av ändringar i och utvecklingen vad gäller föräldraförsäkringen alltid analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv i enlighet med strategin om jämställdhetsintegrering, och i relation till de jämställdhetspolitiska målen.

Yttrande

Sveriges Kvinnolobby har tidigare lämnat två delyttranden till utredningen gällande delbetänkandet *Begränsningar i föräldrapenningen för föräldrar som kommer till Sverige med barn* (SOU 2016:73), samt gällande förslagen i SOU 2017:101 om att sambo ska likställas med en förälder utan krav på tidigare äktenskap eller gemensamma barn och att även grundnivådagarna ska ingå i den reserverade tiden för föräldrapenning. Dessa förslag behandlas därför inte i detta yttrande.

Föräldraledighetens längd

Sveriges Kvinnolobby delar bedömningen att föräldrapenningen bör koncentreras till tiden för barnets födelse och första tid i livet. Vi tror, precis som utredningen, att detta kommer att gynna ett mer jämställt uttag av föräldrapenningen. Det är också bra ur ett barnrättsligt perspektiv eftersom behovet av omsorg är som störst när barnet är litet.

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget om att föräldrapenning ska kunna lämnas fram till dess att barnet fyllt tio år. Vi anser dock att huvuddelen av föräldraförsäkringen, 380 av de högst 460 dagarna, ska användas innan barnets tvåårsdag.

En 2-årsbegränsning i ersättningsdagarna skulle stämma bättre överens med lagstiftarens intention, det vill säga att föräldrapenningen primärt ska användas när barnet är litet. Ett mer koncentrerat uttag när barnet är yngre skulle särskilt stärka de grupper av kvinnor som står långt från arbetsmarknaden och bidra till en förbättrad etablering på arbetsmarknaden för nyanlända kvinnor. Det är dessutom redan idag på detta sätt de flesta föräldrar använder försäkringen.

Efter barnets tvåårsdag anser Sveriges Kvinnolobby att föräldrar bör få fem dagar vardera per år (tio dagar för ensamstående föräldrar) för att möjliggöra kortare ledigheter i samband med utvecklingssamtal, inskolning, lov och liknande. Även dessa dagar bör alltså vara reserverade.

Män tar ofta ut föräldrapenningen senare i barnets liv och oftare på deltid, vilket innebär att även i de fall där pappor på pappret tar ut hälften av dagarna är ansvaret och förutsättningarna under deras ledighet annorlunda än för mammorna. Kombinerat med fler reserverade dagar/en fullt ut individualiserad försäkring skulle en 2-årsbegränsning leda till att fler män tar ut föräldrapenning tidigt i barnets liv, eftersom ledigheten då skulle behöva tidigareläggas något för att inte gå miste om ersättning. Det skulle få positiva effekter för kvinnors arbetskraftsdeltagande och fördelningen av det obetalda hemarbetet på kort och lång sikt, men även vad gäller barns tillgång och relationer till sina pappor och mäns anknytning till sina barn.

Begränsningen innebär också att förmånen blir mer jämlik. De som utnyttjar dagens generösa modell med hög åldersgräns och möjlighet att spara dagar över lång tid är främst föräldrar med högre inkomster och mer flexibla arbetssituationer. Föräldrar med låga inkomster och ensamstående föräldrar tar oftare ut majoriteten av dagarna när barnet är litet. Vår föreslagna modell innebär att möjligheten att ta ut ersättning några dagar per år även när barnet är äldre inte är lika beroende av föräldrarnas ekonomiska förhållanden, och skulle på detta sätt minska skillnaderna mellan olika grupper av föräldrar.

Särskilt om begränsningarna för föräldrar som kommer till Sverige med barn

Sveriges Kvinnolobby anser att samma villkor ska gälla för alla föräldrar och avstyrker därför utredningens förslag. I enlighet med vår föreslagna modell bör föräldrar som kommer till Sverige med barn få ersättning enligt nedan:

- Barn 0-1 år ska få 380 + 80 dagar.
- Barn 1-2 år ska få 120 + 80 dagar.

Därefter ska föräldrar som kommer till Sverige med barn få 5 dagar vardera per år fram tills barnets tioårsdag, precis som övriga föräldrar enligt vårt förslag.

Sveriges Kvinnolobby vill framhålla vikten av att en begränsning i tiden för vilken föräldraförsäkringen ska tas ut måste genomföras i kombination med satsningar på

tillgänglig och kvalitativ barnomsorg i hela landet, alla tider på dygnet. Ensamstående föräldrar och föräldrar som arbetar obekväma arbetstider är särskilt beroende av detta.

Deltagande i förskola och pedagogisk omsorg är lägre för barn födda utomlands. Bristande information om förskolans fördelar för personer som saknar erfarenhet av offentlig barnomsorg från sina hemländer försvårar i synnerhet nyanlända mammors deltagande i arbetskraften. Det är därför viktigt att alla nyanlända föräldrar, mammor som pappor, får information som rör barnen, till exempel ifråga om skola, förskola och föräldraförsäkring. Det bör också finnas tillfällig barnpassning i anslutning till möten, etableringsinsatser och andra besök hos kommuner, myndigheter och liknande.

Sveriges Kvinnolobby anser också att rätt till kostnadsfri allmän förskola bör införas från två års ålder (istället för som idag från och med höstterminen det år barnet fyller tre år). Detta skulle ha positiva effekter för jämställdheten, men också för integrationen av nyanlända barn och deras föräldrar. För att säkerställa att förskolan har tillräckligt med personal alla tider på dygnet i hela landet, samt att alla barn kan få en plats från och med två års ålder, krävs ökade resurser till förskoleverksamhet.

Ingen ändring av föräldraledighetslagens bestämmelser om möjligheterna till ledighet utan föräldrapenning

Möjligheterna att vara ledig utan ersättning och att gå ned i arbetstid kan vara förutsättningar för att kunna kombinera arbets- och familjeliv. Särskilt för de föräldrar som arbetar inom sektorer med mindre flexibilitet och där det exempelvis inte finns möjlighet att jobba hemifrån eller anpassa sin arbetstid. Att det enligt dagens konstruktion inte finns några begränsningar i vem av föräldrarna som använder deltidsrätten får dock som konsekvens att främst kvinnor nyttjar den. På detta sätt fungerar möjligheten som en kvinnofälla genom att stora grupper av kvinnor under lång tid arbetar deltid och tappar i inkomst, karriärsutveckling och på sikt i pensioner. Det är alltså inte möjligheten att vara ledig i sig som är det största problemet, utan den ojämn fördelningen av ledighet. För att nå målet om en jämn fördelning av betalt och obetalt arbete, måste inte bara kvinnors förvärvsarbete öka, utan även mäns obetalda arbete.

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslagen om att föräldrar fortsatt ska ha rätt att vara lediga från arbetet för vård av barn till dess att barnet är 18 månader, samt att reducera sin arbetstid för vård av barn som inte fyllt åtta år. Vi anser dock att föräldraledighetslagen bör ändras så att vardera föräldern ges rätt att reducera sin ordinarie arbetstid med 12,5 procent. Detta skulle öka kvinnors sysselsättningsgrad och betona det gemensamma ansvaret för barnen. Det skulle också bidra till att bättre uppfylla intentionen med ledigheten – att alla föräldrar ska ges möjlighet att få mer tid med sina barn. I de fall det bara finns en vårdnadshavare bör föräldern fortsatt ha rätt att reducera sin arbetstid med 25 procent.

Förslaget har tidigare framförts i JA-delegationens slutbetänkande *Hela lönen, hela tiden (SOU 2015:50)*. I utredningen betonas att staten bör använda sin normerande kraft för att visa att föräldraskapet är delat och så även rätten till arbetstidsförkortning under småbarnsåren. Föräldrar som behöver eller önskar vara lediga i högre

utsträckning skulle fortfarande ha möjlighet att sluta enskilda överenskommelser med arbetsgivare om förkortad arbetstid.

Vidare anser Sveriges Kvinnolobby att det mest effektiva sättet för att få bukt med den ojämsställda fördelningen av betalt och obetalt arbete (liksom betald/obetald ledighet) är att införa en fullt ut individualiserad föräldraförsäkring. Om föräldraförsäkringen, och därmed omsorgen om barn, delades lika mellan föräldrarna skulle sannolikt även deltidsarbetet och det obetalda hemarbetet fördelas mer jämnt mellan kvinnor och män.

Det är också värt att nämna att den främsta anledningen till att kvinnor arbetar deltid inte är omsorg om barn, utan att de inte erbjuds heltidsarbete (SCB). Kvinnodominerade sektorer är ofta organiserade efter deltidsarbete, och i andra fall är arbetet så tungt att få klarar av att arbeta heltid. Sveriges Kvinnolobby förordar därför lagstiftning om rätt till heltidsarbete och att mer resurser tillförs kvinnodominerade sektorer så att personaltätheten kan öka och arbetsmiljön förbättras.

Föräldraförsäkringen och föräldraledighetslagen möjliggör också för kvinnor, som så vill och kan, att amma. Rätten att amma på arbetstid är särskilt viktig för de kvinnor som vill gå tillbaka till arbetet men önskar fortsätta amma.

Lägstanivådagarna tas bort

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget om att dagarna på lägstanivå ska tas bort så att föräldraförsäkringen istället bygger på sjukpenninggrundande inkomst (SGI) och blir den inkomstbortfallsförsäkring den är avsedd att vara. På detta sätt får föräldrarna bättre ekonomisk ersättning under den tid de är hemma, samtidigt som föräldraförsäkringens koppling till arbete förtydligas.

Den nuvarande utformningen med lägstanivåddagar i kombination med möjligheten att sprida ut ersättningsdagar över lång tid kan bli en försörjning för den som inte har ett arbete, vilket oftast är kvinnor (män tar idag ut en väldigt liten del av dessa dagar). Risken är då att föräldraförsäkringen fungerar som ett vårdnadsbidrag och gör att kvinnor med redan svag anknytning till arbetsmarknaden får en ännu svagare ställning. Detta kan bekräftas av det faktum att de som använder flest dagar på lägstanivå är unga mammor och invandrade mammor. Samtidigt är ersättningen är så låg att dessa familjer och kvinnor får en mycket dålig livskvalitet. Lägstanivåddagarna motverkar på detta sätt kvinnors ekonomiska självständighet och går rakt emot de jämställdhetspolitiska målen.

Om lägstanivåddagarna trots utredningens goda rekommendation om avskaffande av någon anledning skulle finnas kvar anser Sveriges Kvinnolobby att även dessa ska vara reserverade för vardera föräldern och inte kunna överlåtas.

Förändring av 240-dagarsvillkorets utformning

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget om att villkoret för rätt till ersättning på sjukpenningnivån ändras så att föräldern under hela kvalificeringstiden ska ha haft rätt till en sjukpenning som överstiger 180 kronor om dagen, i stället för en sjukpenning som överstiger lägstanivån för föräldrapenning.

Ytterligare reservering av tid med föräldrapenning

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget som är ett steg i rätt riktning. Vi ser dock inga hinder mot att gå vidare med en fullständigt individualiserad föräldraförsäkring där föräldrarna enligt vår föreslagna modell får 230 dagar vardera utan möjlighet att avstå dagar till varandra. I enlighet med denna modell bör vardera föräldern ges 190 dagar att ta ut innan barnets tvåårsdag. Därefter bör de ges 5 dagar vardera per år fram till dess att barnet är tio år fyllda. De reserverade dagarna bör gälla oavsett vilken inkomst man har och oavsett om man är berättigad till ersättning på sjukpenning- eller grundnivå.

Föräldraförsäkringen har funnits i över 40 år och principen om delad rätt i över 20 år. Under denna tid har en rad insatser genomförts i syfte att få till stånd en mer jämställd fördelning av uttaget, bland annat genom ekonomiska incitament, informationskampanjer, uppdrag och mål i regleringsbrev med mera. Detta har dock inte haft några påtagliga effekter på uttaget och det finns ingenting som talar för att det kommer göra det framöver.

En lång rad utredningar har konstaterat att ett ojämnt uttag av föräldraförsäkringen får negativa konsekvenser för kvinnors ställning på arbetsmarknaden, och att den åtgärd som fått och får störst effekt på uttaget är att reservera fler dagar. Som utredningen själv konstaterar har reserveringen också haft en normerande verkan genom att det påverkat såväl föräldrars som arbetsgivares inställning till mäns föräldraledighet.

Ett argument som utredningen framför mot att föreslå fullständig individualisering är att: *”En fullständig uppdelning skulle också kräva mycket stora beteendeförändringar för både män och kvinnor, som på kort sikt kan vara svåra att uppnå.”* Sveriges Kvinnolobby anser att en individualiserad föräldraförsäkring är precis vad som krävs för att åstadkomma denna nödvändiga beteendeförändring. En verkligt modern föräldraförsäkring är en som visar att omsorg om barn är lika mycket mäns som kvinnors ansvar och privilegium. En modell som fortsätter vänta på att jämställdhet ska komma av sig självt är inte förenlig med de jämställdhetspolitiska målen.

En individualiserad föräldraförsäkring är den insats som enskilt skulle få störst effekt på den ojämslällda fördelningen av föräldraledighet och obetalt hemarbete, men också på ojämslälldheten i arbetslivet i stort. Den skulle minska skillnaderna mellan män och kvinnor vad gäller deltidsarbete, löner, karriärmöjligheter och pensioner. Vidare skulle det leda till att ledighetslängden och frånvaron från arbetsmarknaden utjämnas. Särskilt viktig skulle reformen vara för de grupper av kvinnor som står långt från arbetsmarknaden och de som ännu inte har etablerat sig på arbetsmarknaden.

Reformen skulle på detta sätt bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen, men den skulle också ligga i linje med Sveriges internationella åtaganden och bidra till barnets bästa och rätt till omvårdnad och kontakt med båda sina föräldrar. Kvinnokonventionen (CEDAW) slår fast att konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att män och kvinnor har ett gemensamt ansvar för sina barns uppfostran och utveckling. Även Barnkonventionen stadgar att barnet har rätt till båda sina föräldrar och att konventionsstaterna ska göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Det är kommitténs uppfattning att gemensamt föräldraansvar i allmänhet är det bästa för barnet. När

regeringen nu vill att Barnkonventionen ska bli svensk lag blir det särskilt viktigt att föräldraförsäkringen utformas för att ge bästa möjliga förutsättningar för detta. En fullständig uppdelning av dagarna skulle förbättra barns kontakt med och möjlighet att få omsorg av sin pappa.

Sveriges Kvinnolobby anser vidare att det är olyckligt att utredningen verkar ha tolkat sina direktiv som om det finns en motsättning mellan de två uppdragen att föreslå insatser för ökad jämställdhet, respektive att underlätta för familjer med fler vårdnadshavare. De stora socialförsäkringssystemen kommer aldrig fullt ut kunna anpassas efter alla möjliga familje- och livssituationer, vilket heller aldrig har varit avsikten. En så pass stor och viktig jämställdhetsreform som ytterligare individualisering av föräldraförsäkringen borde inte få stå tillbaka på grund av detta. Istället borde utredningen ha tagit fram förslag till möjliga särlösningar för familjer där det finns särskilda skäl att frånga huvudregeln och överlåta dagar. Detta kan förutom i fall av fler än två vårdnadshavare också behövas exempelvis om det finns en svår konflikt mellan föräldrarna, om det förekommer våld, eller om den ena föräldern är sjuk, har ett missbruk eller annat riskbeteende men ändå är lämplig att vara vårdnadshavare. I dessa fall anser vi att Försäkringskassan bör göra bedömningar från fall till fall baserat på tydliga riktlinjer och underlag från exempelvis läkare, socialtjänst eller psykiatri. Detta kan dessutom i viss mån göras redan idag.

Det är Sveriges Kvinnolobbys uppfattning att ett jämställt samhälle kommer att innebära bättre förutsättningar och villkor för alla familjer och föräldrar, hur de än må vara formerade. Individualiserad föräldraförsäkring är en avgörande nyckel för att nå dit.

Ytterligare undantag från fördelningen av föräldrapenning

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget om undantag från huvudregeln om hälftindelning i det fall en förälder avsitter ett långvarigt fängelsestraff.

Utökad möjlighet att lämna över rätt till föräldrapenning

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget om möjligheten att överlåta högst 60 dagar för varje barn till en person som inte är barnets förälder. Vi delar utredningens bedömning att detta kommer att underlätta för ensamstående föräldrar, vilka i övervägande majoritet är kvinnor. I enlighet med våra övriga förslag bör även dessa dagar i huvudsak användas fram till dess att barnet är två år, istället för tre år som utredningen föreslår. Därefter ska möjligheten avse högst fyra dagar per år fram till barnets tioårsdag.

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget om att dagarna bör reserveras så att föräldrarna, i de fall det finns två vårdnadshavare, kan överlåta 30 dagar vardera och att dagarna inte ska ingå i de reserverade dagar som finns i dagsläget. På detta sätt minskar risken att pappor överlåter sina dagar, och därmed sitt föräldraansvar, till andra kvinnor, exempelvis mormor, farmor, syster eller en ny partner. Om dessa dagar inte reserveras blir det i praktiken möjligt för män att överlåta två av de för närvarande tre reserverade månaderna till någon annan. Dagarna som kan överlåtas till andra bör alltid delas upp mellan vårdnadshavarna, oavsett hur många av det totala antalet dagar som är reserverade för vardera föräldern. Sveriges Kvinnolobby förespråkar som tidigare framförts att föräldraförsäkringen individualiseras i alla delar.

Förändringarna bör noga följas och analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv för att se hur de påverkar mäns och kvinnors uttag av föräldrapenning, och i vilken mån de bidrar till att uppfylla de jämställdhetspolitiska målen.

Överflyttning av rätten till ersättning i samband med barns födelse

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget om att ersättningen i samband med barns födelse och vid adoption bör lämnas inom ramen för föräldrapenningen (istället för tillfällig föräldrapenning). Tillfällig föräldrapenning är en arbetsbaserad förmån och ges bara till föräldrar som har en sjukpenninggrundande inkomst, medan föräldrapenning omfattar fler. Eftersom denna tid är lika viktig i alla föräldrars liv och lägger grunden för ett jämställt föräldraskap för alla grupper i samhället oavsett inkomst skulle förändringen innebära att systemet blir mer jämlikt.

Vi anser dock att dessa dagar *inte* ska räknas av den reserverade tiden. Statistiken visar att de män som tagit ut så kallade dubbeldagar senare har tagit ut färre ersättningsdagar. Det beror sannolikt på att de flesta män bara tar ut de reserverade dagarna och inte fler. Om föräldraförsäkringen individualiseras skulle detta inte vara ett problem, men så länge endast en del av dagarna är reserverade för vardera föräldern anser Sveriges Kvinnolobby att dessa dagar inte ska räknas av den reserverade tiden för föräldern.

Att fler föräldrar tar gemensam ledighet tidigt i barnets liv lägger grunden för ett jämställt föräldraskap. Det är under denna tid som rutiner ska etableras. Den som tidigt är delaktig och tar ansvar för både omsorg om barnet och hemarbetet kommer att vara det även senare. Det ger också ökad möjlighet till kvinnan att återhämta sig fysiskt och psykiskt efter graviditet och förlossning, och att komma igång med amning om hon vill och kan amma. Dessutom innebär det att båda föräldrarna kan delta vid uppföljande besök hos BB/mödravården och BVC/barnhälsovård för den första kontrollen av barnet. Sveriges Kvinnolobby föreslår därför att man inför ytterligare 30 gemensamma dagar så att föräldrar kan ta ut föräldrapenning samtidigt när barnet är nyfött.

Tillsammans med dagens 30 dagar innebär detta att föräldrar kan ta ut totalt 60 så kallade dubbeldagar (inklusive de maximalt 14 dagar som föreslås kunna tas ut i samband med barnets födelse). För att säkerställa att dessa dagar tas ut tidigt i barnets liv anser Sveriges Kvinnolobby att hälften av dubbeldagarna (30 stycken) bör tas under barnets första levnadsmånad och att resterande 30 dagar ska kunna tas ut innan barnets ettårsdag.

Borttagande av snabbhetspremien

Sveriges Kvinnolobby delar utredningens bedömning att skyddet för den sjukpenninggrundande inkomsten vid vård av barn och den särskilda beräkningsgrunden för föräldrapenning för tid före det att barnet fyllt två år inte bör ändras.

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget om att avskaffa snabbhetspremien eftersom den uppmuntrar kvinnor att arbeta deltid mellan graviditeter och leder till att kvinnor är frånvarande från arbetsmarknaden under långa sammanhängande perioder, vilket gör att kvinnor tappar i löne- och karriärsutveckling. Täta graviditeter och förlossningar kan dessutom innebära ökade risker för kvinnans hälsa. Vi delar utredningens bedömning att ett borttagande kommer att leda till att kvinnor i högre utsträckning arbetar heltid mellan

graviditeterna, vilket i sin tur minskar den ojämställda fördelningen mellan betalt och obetalt arbete och ökar kvinnors ekonomiska självständighet.

Företagares villkor och möjligheter att använda föräldraförsäkringen

Sveriges Kvinnolobby välkomnar den föreslagna regeländringen i regeringens proposition 2017/18:168 som ger ett stärkt SGI-skydd för företagare och därmed ökad trygghet vid sjukdom och föräldraskap. Förändringarna kan bidra till att fler män tar ut föräldraledighet, särskilt i kombination med fler reserverade dagar och minskad flexibilitet i föräldraförsäkringen. Ökad trygghet kan också bidra till att fler kvinnor startar företag.

Utredningen lyfter att *”förslaget om utökade möjligheter att lämna över rätt till föräldrapenning till en annan person torde innebära förenklingar för företagare att kombinera familj och arbete.”* Sveriges Kvinnolobby vill här betona att föräldraförsäkringen i första hand måste utformas för att kunna underlätta och skapa trygghet för alla föräldrar att vara föräldralediga, oavsett anställningsform och livssituation. Även om det i vissa fall kan vara nödvändigt att lämna över rätt till föräldrapenning till andra, bör utformningen av föräldraförsäkringen inte ha detta som en utgångspunkt.

I ett mer jämställt samhälle skulle det vara lättare för både kvinnor och män att driva företag och vara föräldrar. En individualiserad föräldraförsäkring är en viktig nyckel för att uppnå detta. Här krävs att man vågar tänka långsiktigt och peka ut riktningen för samhällsutvecklingen.

Studerandes villkor och möjligheter att använda föräldraförsäkringen

Sveriges Kvinnolobby ställer sig bakom de föreslagna ändringarna i regeringens proposition 2017/18:168 om att studerande som finansierar sina studier utan studiestöd ska kunna behålla sitt SGI-skydd. Förslagen innebär ett stärkt skydd för den grupp som får ersättning på grundnivån när de studerar, vilket till största del är kvinnor.

Sveriges Kvinnolobby ser positivt på att tilläggsbidraget utformas i likhet med vad som i dag gäller för barnbidraget, i syfte att främja ett jämställt föräldraskap när båda vårdnadshavarna är studerande.

Vi anser dock att gravida studenter, i de fall de inte kan få anpassade arbetsuppgifter eller omplacering, bör få graviditetspenning istället för att de får behålla studiemedel. På detta sätt blir ersättningssystemet mer lika för alla föräldrar oavsett sysselsättning.

Förlängning av tid med graviditetspenning

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget om att graviditetspenning ska kunna utbetalas från den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födsel. Vi anser dock att ersättning ska utgå till och med *faktiskt* födelsedatum, det vill säga även om barnet föds vid en senare tidpunkt än beräknat. Detta innebär att gravida kvinnor som av något skäl har nedsatt arbetsförmåga inte behöver börja använda dagar med föräldrapenning när rätten till graviditetspenning upphör (tio dagar innan förlossning enligt dagens regelverk). På detta sätt blir förmånen mer rättvis och dessutom mer rättvisande i statistiken.

Sveriges Kvinnolobby delar också utredningens bedömning att rätten till graviditetspenning behöver utvidgas så att nedsatt arbetsförmåga av fler skäl än enbart fysiskt ansträngande arbete täcks in.

Psykisk ohälsa är vanligt förekommande bland kvinnor i stort, och för de många kvinnor som arbetar inom vård- och kontaktyrken kan arbetet ofta innebära psykiska och känslomässiga påfrestningar. Dessa yrken präglas dessutom ofta av hög arbetsbelastning i kombination med låg kontroll över arbetet, vilket har ett samband med stress och psykisk ohälsa. Som utredningen själv lyfter fram uppger många kvinnor att de psykiska påfrestningarna är högre än de fysiska.

Att ett arbete innebär psykisk påfrestning medför idag ingen rätt till graviditetspenning. En modern föräldraförsäkring måste fånga upp också dessa kvinnors behov. Sveriges Kvinnolobby föreslår därför att lagtexten förtydligas så att kvinnor ges rätt till graviditetspenning i de fall arbetet är psykiskt påfrestande eller då det finns andra omständigheter i arbetet som medför en nedsatt arbetsförmåga. Det kan till exempel vara om den gravida kvinnan på något sätt är begränsad i att utföra sitt arbete, exempelvis för att magen är i vägen.

Den statistik som presenteras i utredningen visar att det för många kvinnor finns ett stort behov av ledighet mot slutet av graviditeten. Många kvinnor får graviditetspenning eller sjukpenning, och många tar ut föräldrapenning. En stor grupp kvinnor gör också egna anpassningar genom att ta ut semester, komplédigt, gå ner i arbetstid eller jobba hemifrån. Detta tyder på att ersättningsystemen inte är anpassade efter kvinnors behov. Kvinnor borde inte behöva ta ut semester eller komplédigt när de egentligen är i behov av vila på grund av sin graviditet.

De borde heller inte behöva ta ut sjukpenning eftersom en normal graviditet med de krämpor det ofta medför inte är en sjukdom (även om den kan åsamka sjukdomsliknande tillstånd). Inte heller borde de ta ut föräldrapenning eftersom barnet inte är fött och förmånen är avsedd för just vård av barn. Om föräldrarna väljer att dela lika på föräldrapenningdagarna/om försäkringen individualiseras och nuvarande system i övrigt bevaras får dessutom den födande kvinnan färre dagar tillsammans med barnet än den andra föräldern om hon redan använt dagar innan förlossning, särskilt om barnet föds efter beräknat förlossningsdatum.

Sveriges Kvinnolobby anser mot bakgrund av detta att man bör se över möjligheten att införa en generell utvidgning av graviditetspenningen så att den omfattar alla kvinnor en månad (30 dagar) innan beräknad förlossning. Ersättningen bör vara likvärdig med föräldrapenningen. Kvinnan kan då själv välja om hon vill och behöver ta ut dagarna eller om hon vill fortsätta arbeta på hel- eller deltid. Detta skulle troligen minska kvinnors sjukfrånvaro under graviditeten, eftersom många idag inte har något annat alternativ än att sjukskriva sig när de behöver vila. Det skulle också innebära minskad administration eftersom en sjukskrivning kräver ett läkarbesök. De kvinnor som redan idag är berättigade till graviditetspenning på grund av risker i arbetet och fysiskt ansträngande arbete ska även fortsättningsvis ha rätt till detta utöver den generella utvidgningen.

Även om införandet av en generell graviditetspenning skulle kunna leda till en längre total frånvaro från arbetsmarknaden för kvinnor, så är många kvinnor redan i dag frånvarande från arbetet under de sista veckorna av graviditeten. Sannolikt skulle den faktiska frånvarotiden öka enbart marginellt. Framförallt skulle införandet av en generell graviditetspenning bättre motsvara kvinnors behov.

Med en generell regel blir systemet också mer jämlikt. Kvinnor med mer flexibla arbeten och högre inkomster har ofta möjlighet att flexa, ta komplédigt, jobba hemifrån eller ta semesterdagar under den sista tiden av graviditeten. För stora grupper av kvinnor finns inte denna möjlighet. Dessa grupper utnyttjar i högre grad sjukpenningen och får på detta sätt en lägre ersättning.

Höjning av inkomsttaket vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst (gällande graviditetspenning)

Sveriges Kvinnolobby avstyrker förslaget om att inkomsttaket vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst vid graviditetspenning ska vara samma som inom sjukförsäkringen. Vi anser att taket för graviditetspenningen istället bör vara samma som inom föräldraförsäkringen. Detta för att tydliggöra kopplingen till arbete och att graviditet inte är en sjukdom.

Höjning av inkomsttaket vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst (gällande tillfällig föräldrapenning)

Av samma skäl som ovan avstyrker Sveriges Kvinnolobby förslaget om att inkomsttaket vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst vid tillfällig föräldrapenning ska vara samma som inom sjukförsäkringen. Vi anser att ersättningen för tillfällig föräldrapenning bör beräknas på samma sätt som för vanlig föräldrapenning.

Översyn av regelverket om tillfällig föräldrapenning

Sveriges Kvinnolobby välkomnar en översyn av den tillfälliga föräldrapenningen och anser att huvudsyftet måste vara att titta på hur uttaget av tillfällig föräldrapenning kan bli mer jämställt i syfte att nå en jämn fördelning vad gäller omsorg om barn och obetalt hemarbete. Att kvinnor inte förväntas vara de som i första hand är hemma när barnet är sjukt skulle stärka deras arbetskraftsdeltagande, inkomster, karriärutveckling och motverka diskriminering av kvinnor i arbetslivet.

I utredningen diskuteras bland annat förslag om en jämställdhetsbonus för den tillfälliga föräldrapenningen. Mot bakgrund av att sådana bonusar inte haft effekt tidigare anser Sveriges Kvinnolobby att mer kraftfulla insatser behövs. Vi anser att alla delar av föräldraföräldraförsäkringen, så även den tillfälliga föräldrapenningen, ska vara individualiserade så att vardera föräldern ges möjlighet att ta ut hälften av ersättningsdagarna.

Ökade kunskaper om föräldraförsäkring, föräldraledighet och föräldrapenningtillägg samt uppföljning av förslagen

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker utredningens förslag om att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten ska få i uppdrag att fortsätta informera om och uppmuntra till ett jämställt föräldraskap, och att effekterna av detta kontinuerligt ska utvärderas. Särskilda

insatser behöver göras vad gäller information om SGI och SGI-skydd, exempelvis kring hur SGI:n påverkas av deltidsarbete, obetald ledighet med mera. Här spelar både Försäkringskassan och fackförbunden en viktig roll.

Även arbetsgivare har ett stort ansvar i att ge förutsättningar för och uppmuntra ett jämställt föräldraskap. Enligt diskrimineringslagen 5 § ska arbetsgivares arbete med aktiva åtgärder bland annat omfatta möjligheter att förena förvärvsarbete med föräldraskap. Sveriges Kvinnolobby anser att man bör skärpa tillsynen av detta krav och välkomnar därför regeringens aviserade översyn av hur sanktioner kan skärpas för de arbetsgivare som inte lever upp till lagen. Förutom att säkerställa att arbetstagare som vill ta ut föräldraledighet inte missgynnas bör arbetsgivare också vara skyldiga att faktiskt uppmuntra ett jämställt föräldraskap. Vi anser också att man bör se över möjligheten att subventionera eller på annat sätt främja arbetsgivare vars manliga anställda tar ut en större andel av föräldraledighet.

Som utredningen själv konstaterat är det de reserverade dagarna som fått verklig effekt på mäns uttag av föräldrapenning och som lett till ökad jämställdhet. Informationskampanjer har inte haft samma genomslag varken vad gäller mäns faktiska uttag, eller norm- och beteendeförändringar kring föräldraskap. Sveriges Kvinnolobby ser därför att information och kampanjer måste kombineras med att fler dagar reserveras för vardera föräldern, och att den förändring som skulle få allra störst effekt är en fullständigt individualiserad föräldraförsäkring.

Vi vill också betona att det är av största vikt att all utvärdering och uppföljning av konsekvenser av ändringar i och utvecklingen vad gäller föräldraförsäkringen alltid analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv i enlighet med strategin om jämställdhetsintegrering, och i förhållande till de jämställdhetspolitiska målen.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget att författningsändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2019. Även om vi förordar mer långtgående åtgärder, exempelvis vad gäller andelen reserverade dagar och flexibiliteten i försäkringen, anser vi att utredningens förslag är viktiga steg på vägen som skyndsamt bör implementeras.

Stockholm 2018-04-27

Clara Berglund, generalsekreterare

Sveriges Kvinnolobby

Karlbergsvägen 86a

113 35 Stockholm

Telefon: 08-33 52 47

info@sverigeskvinnolobby.se

www.sverigeskvinnolobby.se